

Opas lapsiin ja nuoriin kohdistuvan seksuaaliväkivallan käsittelyyn kouluissa

Tekstiversio.

Dia 1/42

Tämä on opettajille ja muille opetusalaalla työskenteleville suunnattu opas lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan käsittelyyn kouluissa. Tervetuloa tutustumaan materiaaliin.

Dia 2/42

Ennen aloittamista on hyvä tutustua pikaisesti käyttöohjeisiin.

Pääset helposti koko näytön tilaan napsauttamalla vasemmassa alareunassa olevaa nuolipainiketta.

Äänten voimakkuuden säätäminen onnistuu äänipainikkeen avulla. Kuulokkeiden toimivuus kannattaa testata ennen aloittamista.

Sisällysluettelo auttaa sinua navigoimaan moduulin sisällä.

Dia 3/42

Käydään seuraavaksi läpi valmennuksen tavoitteet.

Tämän materiaalin tavoitteena on lisätä tietoisuutta lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta sekä auttaa ymmärtämään ilmiön laajuus ja sen erilaiset ilmenemismuodot.

Tavoitteena on myös auttaa tiedostamaan opettajan tärkeä rooli turvataito- ja seksuaalikasvatuksessa.

Materiaalin aikana pääset myös harjoittelemaan lapsen ja nuoren kohtaamista tilanteissa, joissa lapsi tai nuori on kohdannut seksuaaliväkivaltaa.

Lisäksi saat käytännön tietoa siitä, mitä kouluissa voidaan tehdä seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseksi.

Dia 4/42

Valmennus sisältää neljä osiota.

Ensimmäisessä osiossa tarkastellaan seksuaaliväkivaltaa ilmiönä.

Toisessa osiossa annetaan eväitä asian käsittelyyn ja siitä keskustelemiseen koulussa harjoitusten avulla.

Kolmannessa osiossa tarkastellaan sitä, kuinka kohdata seksuaalista häirintää, houkuttelua tai seksuaaliväkivaltaa kohdannut lapsi tai nuori.

Neljännessä osiossa käsitellään niitä yhteisiä toimintamalleja, joita koulun kaikilla opettajilla tulisi olla.

Dia 5/42

Tarkastellaan ensimmäiseksi, millaisesta ilmiöstä on kyse.

Dia 6/42

Video

Dia 7/42

Erilaiset digitaaliset palvelut kilpailevat ihmisten ajasta, ja niiden ensisijaisena tavoitteena on saada käyttäjät viettämään mahdollisimman paljon aikaa palveluiden parissa. Sosiaalisen median tykkäykset ja kommentit lisäävät dopamiinitasoa ja houkuttelevat meidät - niin aikuiset kuin lapsetkin - palaamaan palvelun pariin yhä uudelleen ja uudelleen.

Palveluissa kohtaamme myös meille tuntemattomia ihmisiä, joista emme todellisuudessa voi tietää mitään. Onkin hyvä tiedostaa, että samoissa

digiympäristöissä liikkuu esimerkiksi eri ikäisiä käyttäjiä valeprofiilien turvin ja hyvin erilaisin motiivein. Myös lasten ja nuorten on hyvä tiedostaa tämä.

Dia 8/42

Lapsi tai nuori voi joutua seksuaalirikoksen uhriksi sekä reaali- että digimaailmassa.

Koska digiympäristöissä vietetään yhä enemmän aikaa, ovat myös poliisin tietoon tulleet, verkossa tapahtuvat seksuaalirikokset lisääntyneet niin Suomessa kuin maailmallakin. On kuitenkin muistettava, että merkittävä osa lapsiin ja nuoriin kohdistuvista rikoksista jää aikuisilta piiloon ja siten myös tilastotietojen ulkopuolelle.

Häpeän ja syyllisyyden tunteiden takia lapset ja nuoret eivät useinkaan kerro aikuisille kohtaamastaan seksuaaliväkivallasta. Todelliset luvut ovat valitettavasti vielä tilastoja suuremmat.

Dia 9/42

Seksuaalirikosten tekijät pyrkivät usein hakeutumaan lasten ja nuorten seuraan erilaisissa palveluissa tai keskustelupalstoilla. Voitettuaan lapsen tai nuoren luottamuksen, he pyrkivät hyväksikäyttämään luottamusta omien tavoitteidensa saavuttamiseksi.

Vaikka lapsi tai nuori lähtisi mukaan viestittelyyn tai tekisi jotain hyväksikäyttäjän pyytämistä asioista, häntä ei tapahtuneesta saa syyllistää. Meidän aikuisten on syytä muistaa, että lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa on kyse ennen kaikkea tekijän taitavuudesta.

Dia 10/42

Jokainen lapsi ja nuori ansaitsee turvallisen ympäristön kasvaa ja kehittyä, ja on meidän aikuisten tehtävä pitää heistä huolta.

Huolehtimalla turvallisesta ja sujuvasta arjesta koulussa sekä tukemalla lasten sosiaalisten taitojen ja omien vahvuuksien varaan rakentuvan identiteetin kehittymistä, autamme lapsia ja nuoria pärjäämään myös digitaalisissa ympäristöissä.

Dia 11/42

Miten seksuaaliväkivallasta voi ja kannattaisi puhua lasten ja nuorten kanssa?

Dia 12/42

Video.

Dia 13/42

Käsittelemällä koulussa seksuaalisuutta ja seksuaaliväkivaltaa avoimesti ikätason mukaisesti, lapset ja nuoret saavat paitsi tietoa, myös sanastoa vaikeista asioista puhumiseen. Avoin keskustelu myös madaltaa kynnystä tulla kertomaan aikuiselle, mikäli jotain ikävää on tapahtunut.

Lapset ja nuoret tarvitsevat lisäksi tietoa omista oikeuksistaan sekä heitä koskevasta lainsäädännöstä. Heille täytyy kertoa, mikä on esimerkiksi seksuaalisesti häiritsevää puhetta ja kosketusta tai miten suojautua seksuaaliväkivallan ilmiöiltä nettimaailmassa.

Jos aikuiset eivät puhu esimerkiksi seksuaaliväkivaltaan liittyvistä tilanteista, ei voi olettaa, että lapset tai nuoret osaavat tai uskaltavat puhua niistä.

Dia 14/42

Seuraavaksi pääset harjoittelemaan, miten toimia tilanteissa, joissa lapsi tai nuori kertoo sinulle kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä, houkuttelusta tai seksuaaliväkivallasta.

Palautteessa saat vinkkejä aiheesta puhumiseen lapsen tai nuoren kanssa. Voit tehdä simulaatit useamman kerran ja kokeilla, millaisen palautteen saat, mikäli valitsetkin toisen vastausvaihtoehdon.

Dia 15/42

Hei ope, mitä tää tarkoittaa?

Dia 16/42

Ei sisällä audiota.

Dia 17/42

Faktoista kannattaa kertoa asiallisesti ja rauhallisesti, liioittelematta tai vähättelemättä tapahtunutta.

Kannattaa myös kysyä ja kuunnella enemmän kuin puhua. Oikeilla kysymyksillä saat kartoitettua, mitä lapsi tai nuori tilanteessa kokee ja tuntee.

Dia 18/42

Niin, mutta se on oikeesti tosi kiva tyyppi!

Dia 19/42

Ei sisällä audiota.

Dia 20/42

Ole kiinnostunut lapsen ja nuoren digiarjesta, myös niistä mukavista asioista, joita hän digiympäristöissä tekee. Samalla saat tilaisuuksia puhua ikävistä tilanteista, joita digiarjessa voi tulla vastaan.

On myös tärkeä antaa konkreettisia toimintamalleja ikäviin tilanteisiin.

Dia 21/42

Ope, mä kuolen häpeästä.

Dia 22/42

Ei sisällä audiota.

Dia 23/42

Kun lapsi tai nuori puhuu sinulle digiarjen ikävästä tilanteesta, tartu tilaisuuteen ja kuuntele. Asian ottaminen puheeksi vaatii rohkeutta, joten siinä tilanteessa ei mikään ole tärkeämpää kuin avoin kuuntelu ja tilan antaminen lapsen tai nuoren kertomukselle.

Dia 24/42

Mä oon niin tyhmä, kun lähetin sen kuvan.

Dia 25/42

Ei sisällä audiota.

Dia 26/42

On tärkeä opettaa lapsille ja nuorille konkreettisia taitoja digiympäristöissä toimimiseen, jotta he osaavat toimia oikein törmätessään ikäviin tilanteisiin.

Lapsille ja nuorille on hyvä korostaa, että kaikista häirintäkokemuksista on todella tärkeää kertoa aikuisille, vaikka asia tuntuisikin vaikealta ottaa puheeksi.

Monet kokevat häpeää ja syyllisyyttä tapahtumista, mutta on muistettava ja muistutettava lasta itseään siitä, että lapsi ei ikinä ole vastuussa siitä, että aikuinen tekee rikoksen.

Dia 27/42

Seuraavassa osiossa tarkastellaan sitä, mitä aikuisen tulisi ottaa huomioon tilanteissa, joissa hän kohtaa seksuaalisen häirinnän, houkuttelun tai seksuaaliväkivallan uhriksi joutuneen lapsen tai nuoren.

Dia 28/42

Video.

Dia 29/42

Ensinnäkin, kun epäily herää, uskalla kysyä.

Kun lapsi tai nuori kertoo sinulle kohtaamastaan seksuaaliväkivallasta, anna omalla käytökselläsi tilaa hänen kertomukselleen: älä kauhistele, painosta tai esitä omia mielipiteitäsi. Kuuntele kiireettä, älä vie lasta seuraavalle ammattilaiselle, kuten rehtorille, kertomaan samaa tarinaa.

Muista myös dokumentoida lapsen tarina. Kerro, että sinun on helpompi auttaa lasta tai nuorta kun kirjoitat hänen kertomansa tarkasti ylös sana sanalta. Älä tuo keskusteluun asioita, joita lapsi ei ole itse maininnut.

Muista, että sinulla on ilmoitusvelvollisuus. Sitä on noudatettava, riippumatta siitä, mitä mieltä lapsi tai nuori on asian kertomisesta muille.

Dia 30/42

Mikäli lapsi tai nuori on kohdannut seksuaaliväkivaltaa, hän voi oireilla tapahtuneen jälkeen hyvin eri tavoin. Voi myös olla, että lapsi tai nuori ei oireile millään tavalla ja pyrkii käyttäytymään mahdollisimman normaalisti, koska ei halua enempää huomiota itseensä.

Opettajana tärkeintä on reagoida, jos huoli herää, yrittää selvittää asia ja antaa lapselle ja nuorelle mahdollisuus puhua mieltä painavista asioista.

Dia 31/42

Jos lapsi tai nuori kertoo sinulle kohtaamastaan seksuaaliväkivallasta, pysy rauhallisena ja viesti lapselle, että uskot häntä ja olet hänen tukenaan.

On myös hyvä tiedostaa, että alaikäisen uhrin kanssa rikoksen yksityiskohdista ei tule keskustella ennen poliisin kuulemista. Sen jälkeenkin vain, jos uhri sitä toivoo.

Dia 32/42

Tärkeää seksuaaliväkivallan uhrin toipumiselle on tukea normaalin arjen jatkumista. Tärkeää on myös, että lapsi tai nuori saa toipumiseensa tarvitsemaansa apua. Et voi siis luvata hänelle, että pidät asian salassa. Voit kuitenkin luvata, että teet parhaasi asian selvittämiseksi ja lapsen tukemiseksi.

Mikäli sinulla on syy epäillä rikosta, kerro rehellisesti lapselle, että velvollisuutesi on ilmoittaa asiasta poliisille ja lastensuojeluviranomaisille.

Dia 33/42

Tällä dialla näet vielä muistilistan seksuaaliväkivaltaa kohdanneen lapsen tai nuoren kohtaamiseen.

Dia 34/42

Lopuksi tarkastellaan vielä miten kouluissa tulisi toimia seksuaaliväkivaltaan liittyvissä tilanteissa.

Dia 35/42

Video.

Dia 36/42

Lapsen ja nuoren on tärkeää ymmärtää, että hänen turvallisuutensa ja hyvinvointinsa varmistaminen on aikuisten ja viranomaisten tehtävä.

Opettajana ensisijainen tehtäväsi on olla lapsen tai nuoren tukena ja turvana. Sinun tehtäväsi ei ole tutkia tilannetta, vaan kuunnella, lohduttaa sekä ohjata tarvittavan avun ja tuen piiriin.

Dia 37/42

Opettajalla on lakisääteinen velvollisuus ilmoittaa poliisille ja lastensuojeluun, jos epäilee lapsen kohdanneen seksuaaliväkivaltaa.

Lastensuojelun ja poliisin yhteystiedot on hyvä olla helposti nähtävillä ja löydettävissä, jotta yhteydenotto heihin on tarvittaessa mahdollista nopeastikin.

Dia 38/42

On tärkeää, että seksuaalisesta houkuttelusta, häirinnästä ja seksuaaliväkivallasta keskustellaan avoimesti myös koko koulun tasolla.

On pidettävä huolta siitä, että kaikki työyhteisön aikuiset tietävät, miten ottaa seksuaaliväkivaltaan liittyviä asioita puheeksi ja miten kohdata seksuaaliväkivaltaa kohdannut lapsi tai nuori.

Lisäksi on tärkeää pitää huolta, että työyhteisön käytänteet seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyyn ja esimerkiksi koulun turvallisuussuunnitelma ovat ajan tasalla ja kaikkien tiedossa.

Dia 39/42

Seksuaaliväkivalta on ilmiö, johon yhä useampi lapsi ja nuori digitalisoituneessa arjessaan törmää emmekä me valitettavasti pysty valvomaan ja suojelemaan heitä kaikissa tilanteissa. Voimme kuitenkin antaa lapsille ja nuorille mahdollisimmat hyvät eväät turvalliseen liikkumiseen digiympäristöissä.

Meidän on aikuisina tärkeä keskustella ja käsitellä ilmiötä lasten ja nuorten kanssa ikätasoisesti jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Emme myöskään saa kääntää katsettamme, vaan meidän tulee kohdata seksuaaliväkivaltaa kokeneet lapset ja nuoret avoimesti, kysyä, kuunnella ja auttaa heidät avun piiriin.

Opettajan roolina on olla sekä digiturvataitojen välittäjä, että turvallinen ja luotettava aikuinen lapsen ja nuoren arjessa.

Dia 40/42

Ei sisällä audiota.

Dia 41/42

Ei sisällä audiota.

Dia 42/42

Ei sisällä audiota.